

Vägledning vid närståendesamtal

Att utreda den enskildes inställning till donation är ett angeläget uppdrag för Hälso- och sjukvården. Ansvarig läkare är vanligtvis den som informerar närstående om möjligheten till organ- och vävnadsdonation tillsammans med ansvarig sjuksköterska och helst även en undersköterska. Det är av betydelse att dessa personer deltar i samtalet för att ge stöd och för att senare också kunna svara på närståendes frågor och vid behov upprepa informationen. I vissa regioner deltar även en donationsspecialiserad sjuksköterska (DOSS). Är det en ensam närstående är det dock angeläget att antalet personal inte blir för stort.

Innan donationsfrågan diskuteras behöver närstående ges tid att acceptera döendet. Det är också viktigt att de närstående får tid att ta in det som inträffat samt får en förståelse för vilka medicinska åtgärder som har genomförts för att försöka rädda deras närstående. Närstående ska ha uppnått acceptans för beslutet att avbryta livsuppehållande behandling enligt SOSFS 2011:7 och att detta är ett helt oberoende beslut från möjligheten till organdonation. Om de närstående inte accepterat beslutet bör de ges mer tid att förstå grunden för att fortsatt behandling inte är till nytta för patienten.

Planera för närståendesamtal

Utredning av donationsvilja ska påbörjas **skyndsamt** efter att ett brytpunktsbeslut är fattat men med hänsyn till närståendesituationen vilket kan ta från minuter till något dygn. Behandlande läkare bedömer i samråd med vårdteamet när det är lämpligt att ta upp donationsfrågan. Det är oftast bra att genomföra detta samtal på dagtid.

Planera tidpunkt för samtalet och säkerställ att de närstående som ska vara involverade i utredningen av patientens inställning till donation är på plats. Inför samtalet är det bra om personalen avsätter några minuter för att tillsammans planera samtalet. Försök att se till att få lugn och ro under samtalet, helst utan telefon och sökare.

Vid osäkerhet på reglerna kring utredning av donationsviljan – läs kap 5 "Utredning av donationsvilja" innan samtal med de närstående.

Samtal med närstående syftar till att ge stöd och vägleda närstående i utredningen av patientens donationsvilja.

Kontakta alltid transplantationskoordinatören för **sökning i Donationsregistret** efter att brytpunktsbeslutet är journalfört enligt [förordningen om donationsregister hos Socialstyrelsen \(2018:307\)](#). Informera närstående om att en sökning i Donationsregistret har genomförts och vad denna sökning visade.

I de fall polis ska kontaktas i samband med att någon dör, är det viktigt att informera närstående om att en eventuell **rättsmedicinsk obduktion** i enstaka fall kan förhindra donation, se kap 8.

Ibland väcks dock frågan om möjligheten till donation av de närstående redan tidigt under förloppet, svara då sakligt på deras frågor.

Hur man kan informera

Under vårdtiden ska man ha gett fortlöpande information till de närstående. När ett beslut sedan har fattats om att det inte längre är meningsfullt att fortsätta den livsuppehållande behandlingen blir detta en naturlig fortsättning av den information som närstående redan har fått.

Det är viktigt att **försäkra sig om att närstående har tagit till sig informationen**. Socialstyrelsen har tagit fram en broschyr "Information till närstående – Att donera organ och vävnad", denna finns på flera språk. Närstående kan ha kommit olika långt i sina reaktioner, man behöver ibland vänta in någon för att alla ska ges möjlighet att förstå och ta in det som kommer att hända. Ge utrymme åt tystnad så att närstående får möjlighet att reagera och formulera sina egna frågor.

Förklara för närstående att respiratorbehandlingen och all annan behandling kommer att avslutas, men att ni först behöver deras hjälp att utreda den möjliga donatorns inställning till donation. För att lyfta frågan om organdonation kan följande vara till stöd/hjälp:

"En viktig fråga som aktualiseras i livets slutskede...försöka möjliggöra för de som önskar/ att få donera organ"

"Om man avlider på en intensivvårdsavdelning som NN förmodas göra (när livsuppehållande behandling avslutas), finns en möjlighet att donera organ och hjälpa andra människor"

"Behandlingen kommer dock fortgå tills vi tillsammans med er har utrett NN's inställning till donation."

"Den livsuppehållande behandlingen kommer avslutas oavsett donation eller inte".

Information om donationsprocessen

När ett beslut om donation har tagits är det viktigt att informera de närstående om donationsprocessen, vad som kommer att hända och varför. Den medicinska behandlingen kommer att fortsätta i organbevarande syfte. **Kompletterande undersökningar** så som t.ex. röntgen kommer göras för att värdera organens funktion. Förklara att detta är viktigt för att ge mottagarna de bästa förutsättningarna. Ibland framkommer **medicinska kontraindikationer** under donationsprocessen som omöjliggör en organdonation, informera närstående om detta.

Planera avslutandet av den livsuppehållande behandlingen till en tid som passar även de närstående. Informera om att **donatoroperationen** sker med största respekt för den avlidne och tar flera timmar.

Erbjud stöd och beakta barnen

Erbjud gärna stöd till de närstående genom kurator och/eller sjukhuskyrkan. Barn ska särskilt beaktas och erbjudas extra stöd. Efterhör gärna om det finns någon i barnets nätverk som inte är så djupt drabbad av förlusten, som kan komma till sjukhuset för att se till barnets behov.

Avsked

Ge närstående möjlighet till ett lugnt farväl innan livsuppehållande behandling avslutas och erbjud även att se och **ta farväl av den avlidne** efter donationsoperationen. **Beskriv hur den avlidne kommer att se ut efter operationen** och att det enda som syns efter operationen är ett förbandstäckt operationssnitt. För de flesta är detta sista avsked värdefullt, men var samtidigt lyhörd för att alla närstående inte önskar eller har behov av detta avsked.

Religion

De flesta stora världsreligionerna ställer sig positiva till organdonation och transplantation. Samtidigt är det viktigt att tänka på att det inom varje religion kan finnas individer som har en annan uppfattning än den som religionen officiellt bekänner sig till.

Det goda i donationen, att hjälpa en annan människa, anses övergripande av religiösa ledare stå över andra religiösa principer, som exempelvis att begravas hel eller inom en viss tid.

I varje enskilt fall är det personalens uppgift att utreda just denna individs inställning till donation, oavsett kulturell bakgrund eller religion.

Vissa familjer kan önska stöd genom samtal med religiös ledare.

För vidare information, se bilaga: faktablad Religion och organdonation